

KONFERENCIJA
**Vilniaus žydų
intelektualinis paveldas**
2023 m. spalio 10–11 d., Vilnius

CONFERENCE
**The Intellectual Heritage
of the Jews of Vilnius**
10–11 October 2023, Vilnius

PROGRAMA
PRANEŠĖJŲ BIOGRAMOS
PRANEŠIMŲ TEZĖS

VILNE | ווילנע
1323-2023 | 5083-5783

Organizatoriai:

LIETUVOS
MOKSLŲ AKADEMIJA

IZRAELIO MOKSLŲ IR
HUMANITARINIŲ
MOKSLŲ AKADEMIJA

Partneriai:

VILNIAUS
UNIVERSITETAS

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

VILNIAUS GAONO
ŽYDŲ ISTORIJOS
MUZIEJUS

ASOCIACIJA
„IZRAELIO-LIETUVOS
PREKYBOS RŪMAI“

LITHUANIA-ISRAEL
Chamber of Commerce

IZRAELIO VALSTYBĖS
AMBASADA

LIETUVOS ŽYDŲ (LITVAKŲ)
BENDRUOMENĖ

Lietuvos mokslų akademijos ir Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademija 2023 m. spalio 10–11 d. kviečia į tarptautinę mokslinę konferenciją „Vilniaus žydų intelektualinis paveldas“.

2020-ieji Lietuvoje buvo paskelbti Lietuvos žydų istorijos ir Vilniaus Gaono metais, minint jo gimimo 300-metį, ir buvo planuota organizuoti Lietuvos mokslų akademijos ir Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos konferenciją Vilniuje. Deja, dėl pandemijos šio tikslo nepavyko realizuoti. Pasibaigus pandemijai, nutarta įgyvendinti bendrą konferencijos idėją. Prisidedant prie Vilniaus miesto 700 metų jubiliejaus minėjimo ir atsižvelgiant į žydų tautos ir kultūros įtaką Vilniaus istorijai, nuspręsta išplėsti konferencijos tikslą ir jos metu išnagrinėti be galo turiningą Vilniaus žydų intelektualinį paveldą pradedant 18 a. ir jo įtaką tiek Vilniui, tiek ir pasauliui. Šiam tikslui pasiekti bus nagrinėjama Vilniaus žydų intelektualinio paveldo problematika 18–19 a. (pirmoji konferencijos diena), Vilniaus žydų intelektualinio modernėjimo procesas bei Vilniaus žydų sklaida pasaulyje (antroji konferencijos diena).

Dėl Lietuvos mokslo tarybos paramos į konferenciją galėjome pakviesti tokius pasaulinio garso žydų istorijos ir kultūros ekspertus, kaip prof. Israel Bartal, prof. David E. Fishman, prof. David G. Roskies, prof. Benjamin Brown, prof. Alex Lubotzky, prof. Marcin Wodziński, dr. Jon Seligman, prof. Avner Holtzman, prof. Tsvia Walden ir prof. Mordechai (Motti) Zalkin. Konferencijoje pranešimus skaitys ir žymūs Lietuvos mokslininkai: prof. Giedrė Jankevičiūtė, prof. Mindaugas Kvietkauskas, dr. Lara Lempertienė, prof. Jurgita Verbickienė, doktorantė Saulė Valiūnaitė.

Labai svarbus konferencijos tikslas – skatinti Lietuvos mokslų akademijos bei Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos mokslinį bendradarbiavimą. Tai yra pirmasis dviejų akademijų organizuojamas bendras mokslo renginys.

PROGRAMA

Konferencijos kalba – anglų

Spalio 10 d.

VILNIAUS ŽYDŲ INTELEKTUALINIS PAVELDAS 18–19 AMŽIUIJE

LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS
DIDŽIOJI KONFERENCIJŲ SALĖ
Gedimino pr. 3, Vilnius

8.00–9.00 *Dalyvių registracija, sutikimo kava.*

**Plenariniam posėdžiui
pirmininkauja prof. Jūras Banys**

9.00–9.30 **KONFERENCIJOS ATIDARYMAS.
SVEIKINIMO ŽODIS.**

Prof. Jūras Banys, Lietuvos mokslų
akademijos prezidentas.

Prof. David Harel,
Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų
akademijos prezidentas.

Hadas Wittenberg Silverstein, J. E. Nepaprastoji
ir įgaliotoji Izraelio valstybės ambasadorė Lietuvoje.

9.30–10.10 **ATIDARYMO PRANEŠIMAS.** Prof. Benjamin Brown,
Jeruzalės Hebrajų universitetas.
Vilniaus Gaono teologinis-politinis palikimas.

10.10–10.25 **Diskusija.**

10.25–10.40 *Kavos pertrauka.*

10.40–14.50 Vilniaus žydų intelektualinis paveldas 18–19 amžiuje

Pirmininkauja prof. Yadin Dudai

10.40–10.50 ĮVADINIS ŽODIS. Prof. Yadin Dudai, Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademija.

10.50–11.30 KVIESTINIS PRANEŠIMAS. Prof. Israel Bartal, Jeruzalės Hebrajų universitetas. **Kiekvienai kartai – savo mokslininkai: besikeičiantys „istorikų Gaono“ veidai.**

11.30–12.10 KVIESTINIS PRANEŠIMAS. Prof. Alex Lubotzky, Veicmano institutas, Jeruzalės Hebrajų universitetas. **Vilniaus Gaono matematika.**

12.10–12.30 Diskusija.

12.30–13.30 *Pietų pertrauka.*

Pirmininkauja prof. Vladas Algirdas Bumelis

13.30–13.50 Prof. Jurgita Verbickienė, Vilniaus universitetas. **Intelektualinio gyvenimo erdvė: žydų sociotopografija 18 a. antrosios pusės Vilniuje.**

13.50–14.30 KVIESTINIS PRANEŠIMAS. Prof. Marcin Wodziński, Vroclavo universitetas. **Dvi Apšvietos. Josefo Rosensohno atvejis Vilniuje.**

14.30–14.50 Diskusija.

POPIETINĖ PROGRAMA

VILNIAUS GAONO ŽYDŲ ISTORIJOS MUZIEJUS
Naugarduko g. 10, Vilnius

15.30–16.00 KVIESTINIS PRANEŠIMAS. Dr. Jon Seligman, Izraelio senienų tarnyba. **Kitos Vilniaus katedros kasinėjimai: Vilniaus Didžioji sinagoga.**

16.00–16.15 Diskusija.

16.15–16.45 PARODOS APŽIŪRA.

16.45–18.00 Filmo „Vilniaus dukra: Mašos Roskies gyvenimas dainose“ (*Daughter of Vilna: The Life in Song of Masha Roskies*) peržiūra.

Spalio 11 d.

VILNIAUS ŽYDŲ INTELEKTUALINIS MODERNĖJIMAS

LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS
DIDŽIOJI KONFERENCIJŲ SALĖ
Gedimino pr. 3, Vilnius

Pirmininkauja Faina Kukliansky

9.00–9.40 KVIESTINIS PRANEŠIMAS. Prof. David E. Fishman, Žydų teologinė seminarija. Nacionalizmas, socializmas ir Vilniaus žydų modernizacija.

9.40–9.55 Diskusija.

9.55–11.30 Tarpukario Vilniaus
žydų kultūra ir modernybė

Pirmininkauja prof. David G. Roskies

9.55–10.15 Prof. Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus universitetas. Jidiš avangardo grupė *Yung Vilne* ir Vilniaus universitetas: atskiri ar susiję pasauliai?

10.15–10.35 Saulė Valiūnaitė, Vilniaus universitetas. Nežinomos karės? Moterys *doikayto* politikoje tarpukario Vilniuje.

- 10.35–10.55** Dr. Lara Lempertienė, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. **Apie Vilnių su meile: Zalmanas Šneuras ir Hermanas Štrukas.**
- 10.55–11.15** Prof. Giedrė Jankevičiūtė, Vilniaus dailės akademija, Lietuvos kultūros tyrimų institutas. **Tarpukario Vilniaus žydžių dailininkų kūryba.**
- 11.15–11.30** Diskusija.
- 11.30–12.15** *Pietų pertrauka.*
- 12.15–15.15** **Vilniaus žydų idėjų sklaida pasaulyje**
Pirmininkauja prof. Mindaugas Kvietkauskas
- 12.15–12.55** **KVIESTINIS PRANEŠIMAS.** Prof. David G. Roskies, Žydų teologinė seminarija. **Pasakojimas apie du miestus: užaugau *Vilne de-Kánade*.**
- 12.55–13.35** **KVIESTINIS PRANEŠIMAS.** Prof. Avner Holtzman, Tel Avivo universitetas. **Vilnius – hebrajų Apšvietos centras.**
- 13.35–14.15** **KVIESTINIS PRANEŠIMAS.** Prof. Tsvia Walden, Negevo Ben Guriono universitetas. **Nuo Kalmano Šulmano Vilniuje iki hebrajiškai kalbančių vaikų Izraelyje: šiuolaikinės hebrajų kalbos kultūros pagrindai.**
- 14.15–14.55** **BAIGIAMASIS PRANEŠIMAS.** Prof. Mordechai (Motti) Zalkin, Negevo Ben Guriono universitetas. **Intelektualinis Lietuvos žydų paveldas: apmąstymai ir mintys.**
- 14.55–15.15** Diskusija.
- 15.15–18.00** Ekskursija po žydiškąjį Vilnių. Ekskursiją veda Julijus Gurvičius.

PRANEŠĖJŲ BIOGRAMOS
PRANEŠIMŲ TEZĖS

Prof. Jūras Banys,
Lietuvos mokslų akademijos
prezidentas

Jūras Banys – Lietuvos mokslų akademijos prezidentas, Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto Taikomosios elektrodinamikos ir telekomunikacijų instituto profesorius.

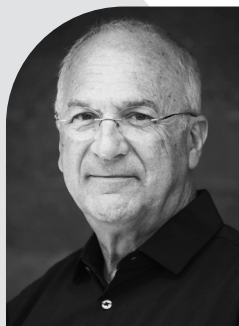
J. Banys yra Europos polinių dielektrikų taikymo, Europos elektrokeramikų, AMPERO grupės, *FerroCom* komitetų narys, IEEE (*Institute of Electrical and Electronics Engineers*) vyresnysis narys, Latvijos mokslų akademijos užsienio narys, Saksonijos mokslų akademijos (Vokietija) narys korespondentas, Užgorodo nacionalinio universiteto (Ukraina) garbės daktaras.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: gardelės dinamika, feroelektra, struktūriniai faziniai virsmai, dipoliniai stiklai, relaksoriai, dielektrinė spektroskopija, multiferioikiai, kompozitai, elektronų paramagnetinis rezonansas. Paskelbė 600 straipsnių, tarptautinėse konferencijose perskaitė daugiau kaip 1 300 pranešimų.

J. Banys apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi, Šv. Kristoforo statulėle, Baltijos šalių mokslų akademijų medaliu. Yra Lietuvos mokslo premijos, Lietuvos mokslų akademijos Povilo Brazdžiūno premijos laureatas, pelnęs kitų reikšmingų apdovanojimų.

Virginijos Valuckienės nuotr.

Prof. David Harel,
Izraelio mokslų ir humanitarinių
mokslų akademijos prezidentas

David Harel yra Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos prezidentas bei Veicmano mokslų instituto Informatikos ir taikomosios matematikos katedros profesorius. Jis yra ACM (*Association for Computing Machinery*), IEEE, AAAS (*American Association for the Advancement in Science*), EATC (*European Association for Theoretical Computer Science*) ir kelių užsienio mokslų akademijų – JAV nacionalinės inžinerijos akademijos, Amerikos menų ir mokslų akademijos, JAV nacionalinės mokslų akademijos, Kinijos mokslų akademijos – narys.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: programinės įrangos ir sistemų inžinerija, vizualios kalbos, biologinių sistemų bei meno ir muzikos kūrimo modeliavimas bei analizė, kvapų reprodukcija ir analizė, prosodijos analizė. Praeityje jį domino apskaičiuojamumo ir sudėtingumo teorija, programų logika, duomenų bazių užklausos teorija, automatų teorija, diagramų išdėstymas, informatikos mokslų mokymas.

D. Harel yra gavęs daugybę apdovanojimų, tarp jų ACM Karlstromo išskirtinio pedagogo apdovanojimą, Izraelio premiją, ACM programinės įrangos sistemų apdovanojimą, EMET premiją, IEEE Harlano Millso premiją. D. Harel suteikti šeši garbės laipsniai Prancūzijoje, Italijoje, Nyderlanduose ir Izraelyje.

**Hadas Wittenberg
Silverstein,**
J. E. Nepaprastoji ir įgaliotoji
Izraelio valstybės
ambasadorė Lietuvoje

Prieš tapdama Izraelio valstybės ambasadore Lietuvoje 2022 metais, **H. Wittenberg Silverstein** vadovavo Užsienio reikalų ministerijos Kadetų mokymo departamentui Jeruzalėje, yra dirbusi ambasadoriaus pavaduotoja Austrijoje (2015–2019) ir Izraelio generalinio konsulo pavaduotoja Toronte, Kanadoje (2010–2013). Anksčiau ėjo misijos vadovo pavaduotojos pareigas Belgrade, Serbijoje (2004–2007) ir misijos vadovo pavaduotojos pareigas Izraelio valstybės ambasadoje San Chosė, Kosta Rikoje (2008–2010).

H. Wittenberg Silverstein karjerą Izraelio užsienio reikalų tarnyboje pradėjo 2002 m. Dirbdama Izraelio užsienio reikalų ministerijos būstinėje Jeruzalėje, ėjo pareigas Azijos ir Ramiojo vandenyno skyriuje, Viešųjų reikalų departamente, Vidurio Europos departamente ir Tarptautinių organizacijų skyriuje.

Prieš pradėdama diplomatinę karjerą ji dirbo socialine darbuotoja šeimų lankymo centre Jeruzalėje, taip pat buvo Hebrajų universiteto mokslo asistentė.

H. Wittenberg Silverstein su pagyrimu baigė Jeruzalės Hebrajų universitetą ir įgijo Paulo Baerwaldo socialinio darbo ir socialinės gerovės mokyklos (*Paul Baerwald School of Social Work and Social Welfare*, Hebrajų universitetas, Jeruzalė) socialinio darbo magistro laipsnį.

Trejus metus (1993–1996) tarnavo Izraelio gynybos pajėgose kaip karo medikė, o vėliau kaip karininkė Golano aukštumose.

Prof. Benjamin Brown, Jeruzalės Hebrajų universitetas

Benjamin Brown yra Jeruzalės Hebrajų universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Žydų minties katedros profesorius.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: ortodoksinis judaizmas, kurį jis tyrinėja keliais aspektais: žydų teisė (halacha), chasidizmas, musaro judėjimas ir Haredi ideologija (*hashkafa*). Pastaraisiais metais parašė ir išleido knygas: „Hazon Ish: halachistas, tikintysis ir Haredi revoliucijos lyderis“ (Magnes, 2011; hebrajų k.), „Musaro judėjimas Lietuvoje: asmenybės ir idėjos“ (Modan, 2014; hebrajų k.), „Kaip laivas audringoje jūroje: Karlino chasidizmas (Shazar Center, 2018; hebrajų k.). Jis yra vienas knygos „Hasidism: A New History“ (Chasidizmas: nauja istorija; Princeton University Press, 2018) bendraautorius. Knygose analizuoja Izraelio Haredi bendruomenę ir joje vykstančius įvykius: „Haredim: jų tikėjimo ir sektorių vadovas“ (Am Oved, Israel Democracy Institute, 2017; hebrajų k.) ir „Visuomenė judesyje: struktūros ir procesai ultra-ortodoksiniame judaizme“ (Israel Democracy Institute, 2021; hebrajų k.).

Vilniaus Gaono teologinis-politinis palikimas

Rabinas Elijas ben Saliamonas Zalmanas, Vilniaus Gaonas (1720–1797), nebuvo sisteminis mąstytojas, bent jau ne politinės filosofijos srities. Jis neišplėtojo politinės teologijos ir greičiausiai nebuvo susipažinęs su naujųjų laikų politine mintimi. Tačiau keliose savo raštų vietose jis sprendžia esminius šios disciplinos klausimus tokiais būdais, kurie gali atkartoti šiuolaikines koncepcijas. Vilniaus Gaonas pasisako už valdžią, grindžiamą visuomenės pritarimu, kaip visuomenės sutarties teorijoje. Kaip ir Charles de Montesquieu, kuris skyrė režimus, grįstus „meile įstatymams ir savo šaliai“, nuosaikumu, garbe arba baime, Vilniaus Gaonas apibrėžia režimus, grįstus garbe, baime arba taika. Tačiau jis teigia, kad nė vienas režimas negali remtis taika iki Mesijo laiko. Jis kalba apie atskirų valdžios šakų poreikį ir išskiria keturias: įstatymus leidžiančiąją, vykdomąją, teisminę ir vykdomą užtikrinančiąją. Jis teigia, kad šias šakas turi valdyti Toros žinovai. Vis dėlto kartais jis užsimena apie utopinį, pusiau anarchistinį idealą, kuriame Dievas valdo visą žmoniją ir nė vienas žmogus nevaldo kito. 19 a. Lietuvos žydų bendruomenėje, kurioje Vilniaus Gaonas buvo iškili asmenybė, nemažai mąstytojų perėmė panašias politines idėjas ir jas plėtojo įvairiomis kryptimis.

Prof. Yadin Dudai,
Izraelio mokslų ir humanitarinių
mokslų akademija

Yadin Dudai vadovauja Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos Mokslų skyriui. Jis yra Veicmano mokslų instituto (Rehovotas, Izraelis) neurobiologijos profesorius emeritas ir Niujorko universiteto (JAV) Willnerių šeimos pasauliniu mastu nusipelnęs neuromokslų garbės profesorius. Jeruzalės Hebrajų universitete su pagyrimu baigė gyvybės mokslų srities bakalauro studijas, papildomai studijavo istoriją, o Veicmano mokslų institute apgynė daktaro disertaciją. Dirbdamas Kalifornijos technologijos instituto moksliniu bendradarbiu, buvo vienas atminties neurogenetikos srities pradininkų. Per daugelį metų savo tyrimais prisidėjo prie smegenų ir mokymosi bei atminties elgsenos mechanizmų supratimo, didelį dėmesį skirdamas natūralių įvykių ilgalaikės ir nuotolinės atminties kodavimui, konsolidavimui ir modifikavimui tiek gyvūnų, tiek žmonių organizmuose. Pastaraisiais metais išplėtojo savo tyrimus ir tyrinėja žmonių grupių ir kultūrų atminties mechanizmus. Y. Dudai buvo Veicmano mokslų instituto Biologijos fakulteto dekanu, Neurobiologijos katedros vedėju ir Smegenų tyrimų centro direktoriumi, taip pat Izraelio Kognityvinių mokslų tyrimų kompetencijos centro direktoriumi. Jis taip pat buvo Izraelio universitetų nacionalinio planavimo ir biudžeto sudarymo komiteto (VATAT) nariu, ėjo kitas svarbias nacionalines ir tarptautines akademines pareigas.

Y. Dudai yra pelnęs daugybę akademinių apdovanojimų, tarp jų IPSEN premiją (2013) už pasiekimus atminties tyrimų srityje.

Prof. Israel Bartal, Jeruzalės Hebrajų universitetas

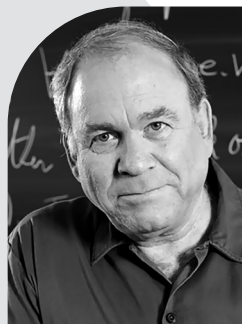

Israel Bartal yra žydų istorijos profesorius emeritas, buvęs Jeruzalės Hebrajų universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas (2006–2010). 2007–2015 m. jis ėjo Izraelio istorijos draugijos pirmininko pareigas. Nuo 2016 m. yra Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos narys. I. Bartal dėstė Harvardo, Džono Hopkinso, Makgilio, Pensilvanijos ir Rutgerso universitetuose, taip pat Maskvos valstybiniame universitete ir Vidurio Europos universitete Budapešte. I. Bartal yra ilgametis *Pinkassim*, žydų bendruomenių metraščių tyrinėtojas. 1990 m. išleido antrąjį pataisytą Izraelio Halperno knygos „Pinkas Va’ad Arba Aratsot“ (Keturių šalių metraštis) leidimą. 2010 m., bendradarbiaudamas su prof. Gershonu Hundertu ir prof. Adamu Telleriu, inicijavo *Pinkassim* projektą. Jis yra knygų „The Jews of Eastern Europe. 1772–1881“ (Rytų Europos žydai. 1772–1881; University of Pennsylvania Press, 2005, 2006; išleista ir hebrajų, rusų bei vokiečių kalbomis) ir „Tangled Roots. The Emergence of Israeli Culture“ (Susipynusios šaknys. Izraelio kultūros iškilimas; Brown Judaic Studies, 2020) autorius.

Kiekvienai kartai – savo mokslininkai: besikeičiantys „istorikų Gaono“ veidai

18 a. Rabino Elijo ben Saliamono Zalmano (1720–1797 m., žinomo kaip „Vilniaus genijus“) mokslinė kūryba ir intelektualinis vadovavimas suvaidino svarbų vaidmenį formuojant istorinius veikalus apie Rytų Europos žydų visuomenę. Kelios rašytojų kartos – nuo ankstyvųjų maskilų ir konservatyvių Talmudo tyrinėtojų iki radikalių socialistų ir šiuolaikinių religinių sionistų – pristatė šį žmogų ir jo mokymą įvairiuose istoriniuose pasakojimuose: pradedant kvazihagiografiniais pavyzdiniais ikimoderniais rabinų autoritetais, baigiant – kaip žydų Apšvietos pirmtaką. Šiame pranešime pateikiama 2023 m. atnaujinta dviejų šimtmečių istorinių pasakojimų kaitos skirtinguose kontekstuose apžvalga ir raginama atidžiau pažvelgti į Gaoną jo realiu laiku ir vietoje, t. y. 18 a. Vilniuje.

Prof. Alex Lubotzky,
Veicmano mokslų institutas,
Jeruzalės Hebrajų universitetas

Alex Lubotzky yra Veicmano mokslų instituto matematikos profesorius ir Hebrajų universiteto Maurice'o ir Clara'os Weil katedros matematikos profesorius. Jis yra matematikas, daugiausia tyrinėjantis grupių teoriją ir jos sąsajas su skaičių teorija, geometrija, kombinatorika ir informatika. Paskelbė per 160 straipsnių, yra vieno vadovėlio, trijų mokslinių tyrimų knygų (dvi iš jų buvo apdovanotos Ferrano Sunyerio i Balaguerio premija – tarptautine mokslo knygų premija) autorius. Profesorius yra trijų mokslų akademijų (Izraelio, JAV ir Vengrijos) narys. Jis yra pelnęs daugybę apdovanojimų: Erdoso premiją (1990), Rothschildo premiją (2002), Izraelio premiją (2018) ir Čikagos universiteto garbės laipsnį (2006). Tris kartus (2009–2014 m., 2015–2020 m. ir 2021–2026 m.) yra gavęs Europos mokslo tarybos pažengusiųjų tyrėjų dotacijas (*ERC Advanced Grants*). Dirbo įvairiuose Izraelio ir tarptautiniuose komitetuose, 1996–1999 m. buvo Izraelio parlamento (Kneseto) nariu, 2019–2020 m. – Izraelio matematikų sąjungos prezidentu.

Vilniaus Gaono matematika

Remiantis Vilniaus Gaono užrašais, po jo mirties buvo išleista matematinė knyga, pavadinta *איל משולש* (*Ayil Meshulash*; „Trikampis“). Apibūdinsime šią knygą ir pabandysime aptarti jo žinias bei požiūrį į matematiką ir astronomiją.

Prof. Jurgita Verbickienė, Vilniaus universitetas

Jurgita Šiaučiūnaitė-Verbickienė yra Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto profesorė ir to paties universiteto Rytų Europos žydų istorijos tyrimų centro vadovė.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: žydų istorija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, nekrikščioniškų bendruomenių lyginamoji istorija, socialinė ekonominė istorija, istorinė demografija, žydų kultūros ir paveldo reprezentavimas šiuolaikinėje Lietuvoje. Naujausia jos publikacija, kurios redaktorė ji yra kartu su Dariumi Staliūnu ir Vladu Sirutavičiumi, – „The History of Jews in Lithuania. From the Middle Ages to the 1990s“ (Žydų Lietuvoje istorija. Nuo viduramžių iki paskutiniojo 20 a. dešimtmečio; Brill, 2020).

Intelektualinio gyvenimo erdvė: žydų sociotopografija 18 a. antrosios pusės Vilniuje

Vilniaus Gaonas – žinoma iškili vilnietiškos žydų aplinkos figūra. Vertinant jo nuopelnus dažnai pabrėžiama, kad jis gyveno ir mąstė aplinkoje, kuri sudarė tam sąlygas ir suprato jo genijų, tačiau retai keliama klausimai, kokia ši aplinka buvo, kaip ir kokioje gyvenamojoje aplinkoje jis gyveno. Pranešimas skirtas Vilniaus Gaono vilnietiškojo gyvenimo tarpsnio Vilniaus žydų kvartalo gyventojų ir Gaono kaimynų sociokultūrinei ir sociotopografiniai analizei. Pagrindinis pristatomo tyrimo šaltinis yra 1765 m. ir 1784 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žydų surašymai.

Justino Auškėlio nuotr.

Prof. Marcin Wodziński, Vroclavo universitetas

Marcin Wodziński, Lenkijos mokslų akademijos ir *Academia Europaea* narys, dirba Vroclavo universitete (Lenkija), kur vadovauja Tadeuszo Taube'ės žydų studijų katedrai ir yra žydų istorijos ir literatūros profesorius. Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: hebrajų epigrafika, žydų materialioji kultūra, socialinė ir religinė Rytų Europos žydų istorija naujausiais laikais, ypač Haskala ir chasidizmas. Autoriui vertingiausios šios jo parašytos ir išleistos knygos: „Historical Atlas of Hasidism“ (Istorinis chasidizmo atlasas; Princeton, 2018) ir „Hasidism: Key Questions“ (Chasidizmas: pagrindiniai klausimai; Oxford, 2018).

Mitosz Poloch nuotr.

Dvi Apšvietos. Josefo Rosensohno atvejis Vilniuje

Josefas Rosensohnas (apie 1774–1849) buvo Vilniaus rabinas, gydytojas ir maskilas (žydų Apšvietos sekėjas). 1804 m. pabaigoje arba 1805 metais jis parašė anksčiausią maskilų traktatą apie chasidizmą, kuris iki šiol nėra žinomas tyrėjams. Pranešime parodysiu, koks šis traktatas yra svarbus Haskalos ir chasidizmo istorijai, ypač Lietuvos žydų ortodoksijos istorijai, žydų ir krikščionių santykiams ir kt., šaltinis. Jis ne tik suteikia nemažai nežinomos ar koreguojančios informacijos, bet ir – o tai labai svarbu – visai naujoje šviesoje parodo misnagedų rato atsiradimą Vilniuje, Vilniaus Gaono ir žydų bendruomenės santykius bei ankstyvuosius antichasidinius konfliktus Lietuvoje.

Dr. Jon Seligman, Izraelio senienų tarnyba

Jon Seligman yra Izraelio senienų tarnybos vyresnysis mokslinis archeologas. Anksčiau ėjo kasinėjimų, tyrinėjimų ir tyrimų departamento direktoriaus ir Jeruzalės regiono archeologo pareigas. J. Seligman studijavo Jeruzalės Hebrajų universitete ir Londono universitetiniame koledže, Haifos universitete apgynė daktaro disertaciją „Jeruzalės kaimo apylinkės Bizantijos laikotarpiu“. J. Seligman vadovavo maždaug trisdešimčiai kasinėjimų Jeruzalėje, Bet Šeane, Karmelio kalnuose ir Javnėje, yra paskelbęs daug publikacijų, tarp jų tris knygas ir daugybę skyrių bei straipsnių recenzuojamose knygose, žurnaluose ir kituose leidiniuose. Nuo 2016 m. vadovauja Vilniaus Didžiosios sinagogos kasinėjimams. Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: senovės žemdirbystė, Bizantijos studijos, Jeruzalė ir žydų pastatų paveldas.

Adam Jones nuotr. / [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jon_Seligman.jpg)

Kitos Vilniaus katedros kasinėjimai: Vilniaus Didžioji sinagoga

Pastaraisiais metais Vilniaus Didžiosios sinagogos vietoje buvo atliekami kasinėjimai. Nors per Holokaustą išliko tik nedidelė dalis istorinių Lietuvos sinagogų ir kitų žydų bendruomenių pastatų, jie yra esminė ir neatsiejama Lietuvos kultūros paveldo dalis. Nė viena jų nebuvo svarbesnė už didingą Vilniaus Didžiąją sinagogą – seniausią ir reikšmingiausią žydų litvakų paminklą. Vilniaus žydai sudarė didelę miesto gyventojų dalį, todėl šis paminklas kultūriškai vertintinas kaip viena iš Vilniaus katedrų. Barokinė sinagoga, pastatyta 17 a. ant ankstesnės medinės sinagogos liekanų, tapo vienos svarbiausių Europos žydų bendruomenių širdimi. Didžioji sinagoga, stovėjusi bendruomenės kiemo (*shulhoyf*) centre, kartu su vienuolika mažesnių sinagogų, pirtimi, košerinėmis skerdyklomis, biblioteka ir bendruomenės įstaigomis, patyrė daugybę pokyčių, kol nacių ir sovietų režimų laikais buvo tragiškai išplėšta ir nugriauta. Pranešime daugiausia dėmesio bus skiriama kasinėjimų radiniams, taip pat pirčiai, *miqva'ot* (ritualinės pirtys), sinagogai ir bimos dedikaciniam užrašui.

Prof. David E. Fishman, Žydų teologinė seminarija

David E. Fishman yra Amerikos žydų Teologinės seminarijos istorijos profesorius. Jo tyrimai susiję su Rytų Europos žydais moderniaisiais laikais. Svarbiausios parašytos ir išleistos knygos: „The Rise of Modern Yiddish Culture“ (Jidiš kultūros iškilimas) ir „The Book Smugglers“ (Knygų gelbėtojai Vilniaus gete, lietuviškai išleista 2019 m.). D. E. Fishman yra Žydų archyvų tyrimo Ukrainoje direktorius ir neseniai išleisto vadovo „Jewish Documentary Sources in Lviv Archives“ (Žydų dokumentiniai šaltiniai Lviso archyvuose; Wrocław University Press, 2023) vienas sudarytojų. Jis yra JAV Holokausto memorialinio muziejaus akademinio komiteto narys.

Nacionalizmas, socializmas ir Vilniaus žydų modernizacija

19 a. pabaigoje Vilniaus žydų bendruomenė įgavo savitą kultūrinį ir politinį vaizdą. Kultūros srityje neblėstanti jidiš kalbos stiprybė buvo akivaizdi ne tik tarp darbininkų klasės, bet ir tarp smulkiosios buržuazijos, vidurinėsios klasės ir inteligentijos. Politinėje srityje vyraujančia tendencija tapo žydų nacionalizmo ir socializmo sintezė, pasireiškusį bundizmo, socialistinio sionizmo ir mažesnių šalutinių judėjimų forma. Palyginti su kaimyninėmis Kauno ir Minsko bendruomenėmis, kalbinė rusifikacija ir žydų dalyvavimas bendrame Rusijos socialistiniame judėjime buvo kuklūs, kaip ir bendrojo „hercliškojo“ sionizmo žavesys be liberalių ir socialistinių idėjų priemaišų.

Prof. Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus universitetas

Mindaugas Kvietkauskas – literatūrologas ir vertėjas, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas. 2019–2020 m. ėjo Lietuvos kultūros ministro pareigas.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: daugiatautis literatūrinis modernizmas ir miesto kultūra Lietuvoje bei Vidurio Rytų Europoje. Monografijos apie daugiakalbį literatūrinį modernizmą Vilniuje (2007, vertimas į lenkų kalbą 2013) autorius, studijos apie Czesławo Miłoszo lietuviškus kontekstus (2011, vertimas į lenkų kalbą 2014) bendraautoris, mokslinių straipsnių rinkinio „Transitions of Lithuanian Postmodernism. Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period“ (Lietuviškojo postmodernizmo pereigos. Lietuvių literatūra posovietiniu laikotarpiu; Amsterdam, New York, 2011) sudarytojas. M. Kvietkauskas yra išvertęs keletą knygų iš jidiš ir lenkų kalbų, tarp jų poetų Czesławo Miłoszo, Abrahamo Sutzkeverio, Moyshe'ės Kulbako kūrinių. Tyrinėjo ir išvertė Lietuvos žydų vaikų rašytus Holokausto dienoraščius – Yitskhoko Rudashevskio „Vilniaus geto dienoraštį“ ir Matildos Olkinaitės „Atraktą dienoraštį“. Taip pat tyrinėjo Vilniaus žydų avangardinio fotografo Moyshe'ės Vorobeichico-Moi Vero kūrybą.

Jidiš avangardo grupė *Yung Vilne* ir Vilniaus universitetas: atskiri ar susiję pasauliai?

Tarpukario Vilniuje pagrindinė lenkų kultūrinė ir literatūrinė veikla telkėsi Vilniaus universitete ir su juo susijusiuose intelektualų sluoksniuose. Ketvirtajame dešimtmetyje senajai ankstyvojo lenkų modernizmo kultūrinei kartai (Ferdynand Ruszczyc, Marian Zdziechowski, Witold Hulewicz ir kt.) iššūkį metė kairysis avangardas ir bohemiškas Vilniaus universiteto jaunimas, sukūręs garsią literatų grupę „Żagary“ (1930–1940). Žymiausios tarpukario Vilniaus jidiš literatūros ir meno avangardo grupės „Yung Vilne“ (1929–1940) formavimasis ir veikla sutapo su šiais procesais, o šioms grupėms priklausančių autorių kūryboje būta daug panašumų (socialinė kritika, avangardinė raiška, Vilniaus tapatybės svarba, katastrofizmas). Tačiau iki šiol žinomi tik fragmentiški faktai apie jidiš ir lenkų avangardistų aplinkos kontaktus (pavyzdžiui, 1931 m. Vilniaus universitete surengti bendri skaitymai „Maišto poezija“ arba poeto Avromos Sutzkeverio dalyvavimas lenkų avangardui įtakingo literatūros teoretiko formalisto prof. Manfredo Kridlio paskaitose). Atsiminimuose ir tyrimuose pabrėžiama izoliacija, buvusi tarp

lenkų ir žydų literatūrinio pasaulio Vilniuje. Tokį nutolinimą ypač lėmė praėjusio amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje Vilniaus universitete sustiprėjęs antisemitizmas. Pranešime siekiama iš naujo apsvarstyti tezę apie „Yung Vilne“ ir lenkų literatūrinio ir intelektualinio gyvenimo, susitelkusio apie Vilniaus universitetą, izoliaciją, suburti ir išanalizuoti faktus bei tekstus, leidžiančius panagrinėti ir kitą šios situacijos pusę – kultūrinių mainų ir tarpininkavimo bandymus daugiakalbiame Vidurio Europos mieste.

Saulė Valiūnaitė, Vilniaus universitetas

Saulė Valiūnaitė yra Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto doktorantė, šiuo metu rengianti disertaciją tema „Jidišistės saugančios *yidishkayt*. Moterų indėlis į sekuliariosios žydiškos tapatybės formavimo procesus tarpukario Vilniuje“. S. Valiūnaitė taikomajame Lietuvos žydų istorijos ir kultūros lauke dirba ilgiau nei dešimtmetį. 2021 m. kartu su Stanislovu Stasiuliu sudarė knygą „Zeligas Kalmanovičius. *Viltis stipresnė už gyvybę. Vilniaus geto dienoraštis*“. Naujausias jos darbas – greitu laiku pasirodysiantis Avromo Sutzkeverio atsiminimų iš Vilniaus geto ir dienoraščio iš Niurnbergo tribunolo vertimas iš jidiš kalbos (knygos sudarytojas Justin D. Cammy).

Nežinomos karės? Moterys *doikayto* politikoje tarpukario Vilniuje

Rašydama apie savo bendražyges, viena iš Bund partijos lyderių Anna Rozental pabrėžė moterų atsidavimą nelegaliai Rusijos imperijoje veikusiam revoliuciniam darbininkų judėjimui ir pridūrė: „Kas jas atsimena? Tai nežinomos karės, kurių vardų istorija net neužfiksavo.“

Tarpukario Vilniuje moterys jau turėjo galimybių legaliai įsitraukti į visuomeninę ir politinę veiklą, be kitų, dalyvavo ir *doikayto* (jid. buvimas čia) idėjas palaikančių Bund ir Folkistų partijų veiklose. Tačiau analizuojant tarpukario Vilniaus atvejį, daugiausia dėmesio istoriografiroje sulaukia vyrų indėlis, o moterų indėlis į diasporizmo idėjų sklaidą lieka išsamiai nenagrinėtas. Pranešime bus siekiama rekonstruoti moterų veiklą Bundo ir Folkistų partijose, atsakyti į klausimus, kaip moterys prisidėjo prie *doikayto* idėjų sklaidos; ar jų įsitraukimas vis dar apsiribojo „nežinomų karių“ vaidmeniu, t. y., ar jos daugiausia laiko vis dar skyrė švietimo darbui, ar prisidėjo ir prie partijų politikos formavimo.

Dr. Lara Lempertienė,
Lietuvos nacionalinė
Martyno Mažvydo biblioteka

Lara Lempertienė yra Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentinio paveldo departamento Judaikos tyrimų centro vadovė ir Judaikos kolekcijos kuratorė. Jos specializacija – klasikiniai žydų tekstai bei Europos ir Lietuvos žydų kultūros istorija. Kelių knygų sudarytoja, straipsnių autorė, Lietuvos ir tarptautinių kultūros ir akademių projektų dalyvė bei organizatorė, parodų kuratorė. L. Lempertienės veikla įvertinta Lietuvos žydų bendruomenės ir Ministro Pirmininko apdovanojimu „Už žydų kultūros paveldo įamžinimą ir įprasminimą ateities kartoms“ (2015), Užsienio reikalų ministerijos garbės ženklu „Lietuvos diplomatijos žvaigždė“ (2021) ir ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu (2023).

Mila Sholochova nuotr.

**Apie Vilnių su meile:
Zalmanas Šneuras ir Hermanas Štrukas**

1923 m. Berlyne buvo išleista žymaus poeto Zalmano Šneuro hebrajiška poema „Vilna“ (Vilnius), iliustruota ne mažiau garsaus grafiko Hermano Štruko graviūromis. Pranešime bus pristatyta šio leidybinio projekto istorija, įkvėpta ir abiejų autorių meilės Vilniui, ir nostalgiskų sentimentų jam, taip pat analizuojamas jų sukurtas Vilniaus vaizdinys.

Prof. Giedrė Jankevičiūtė,
Vilniaus dailės akademija,
Lietuvos kultūros tyrimų
institutas

Giedrė Jankevičiūtė yra dailės istorikė ir parodų kuratorė, Lietuvos kultūros instituto vyriausioji mokslo darbuotoja ir Vilniaus dailės akademijos profesorė.

Pastaruoju metu jos mokslinių tyrimų centre – Antrojo pasaulinio karo metų (1939–1945) Lietuvos dailė ir dailės gyvenimas. Šio tyrimo rezultatus planuoja apibendrinti monografijoje, o kol kas viešina Lietuvoje ir už jos ribų skaitydama mokslinius pranešimus bei paskaitas, skelbdama straipsnius akademinėje ir kultūrinėje spaudoje, savo ir kitų kuruotose parodose ir jų kataloguose, tarp kurių „Sunkus amžius. Vilnius 1939–1949“ (2020), „Moterys menininkės tarpukario Vilniuje: tarp lūkesčių ir galimybių“ (2022), „Vilnius, Wilno, Vilne 1918–1948: vienas miestas – daug pasakojimų“ (2023).

Dovilės Dagienės nuotr.

Tarpukario Vilniaus žydžių dailininkų kūryba

Pranešimas skirtas tarpukario Vilniaus žydžių dailininkų kūrybai aptarti. Ši tema iki šiol nebuvo sistemškai nagrinėta, nors dabartiniai tyrimai jau leidžia apie žydžių dailininkų kūrybą kalbėti kaip apie savitą reiškinį, kuris vertas atskiro dėmesio ir papildo mūsų suvokimą apie tarpukario Vilniaus žydų kultūrą, socialinį gyvenimą, bendrai miesto dailės lauko būvį. Moterų vardai Vilniaus žydų gyvenime pasirodo trečiajame dešimtmetyje, ketvirtajame jų ypač pagausėja, žydės dailininkės peržengia žydų bendruomenės sienas ir įsitraukia į bendrą miesto dailės gyvenimą. Pranešime aptariami šie pokyčiai ir ieškoma jų priežasčių, moterų dailininkų gausėjimas siejamas su modernizacija ir stiprėjančiomis emancipacijos tendencijomis, paveikusiomis žydų bendruomenės gyvenimo būdą ir moterų padėtį visuomenėje. Pranešimo pabaigoje aptariamas įdomus klausimas apie Vilniaus žydų dailės, tarp jų moterų kūrybos, integraciją į Lietuvos nacionalinį kultūros paveldą po 1939 m. rudens.

Prof. David G. Roskies,
Žydų teologinė seminarija

David G. Roskies yra Sol ir Evelyn Henkind jidiš literatūros ir kultūros katedros vedėjas emeritas ir Amerikos žydų teologinės seminarijos žydų literatūros profesorius emeritas.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: jidiš kalba, Holokaustas ir lyginamoji žydų literatūra. D. G. Roskies yra knygų „Yiddishlands: A Memoir“ (Jidišlendas: memuarai; 2008), „Against the Apocalypse“ (Prieš apokalipsę; 1984), „A Bridge of Longing“ (Ilgesio tiltas; 1995), „The Literature of Destruction“ (Sunaikinimo literatūra; 1989) ir „Holocaust Literature: A History and Guide“ (Holokausto literatūra: istorija ir vadovas; 2013) autorius.

Pasakojimas apie du miestus: užaugau Vilne de-Kánade

Pranešimas atspindi mano asmeninį požiūrį į tai, kaip *klal-tuers* (bendruomenės lyderiai), pedagogai ir poetai po Holokausto perkėlė žydų vilniečių kalbas, dvasią ir esmę į Monrealį, prancūziškosios Kanados ekonominį ir daugiakultūrį centrą.

Prof. Avner Holtzman, Tel Avivo universitetas

Avner Holtzman yra Tel Avivo universiteto hebrajų literatūros profesorius. Jis yra Jacobo ir Shoshana'os Schreiber šiuolaikinės žydų kultūros katedros vedėjas. 2000–2004 m. vadovavo Tel Avivo universiteto Katzo mokslinių tyrimų institutui, 1987–2019 m. buvo M. Y. Berdičevskio archyvo Holone direktorius. A. Holtzman yra Izraelio mokslų ir humanitarinių mokslų akademijos narys bei Hebrajų kalbos akademijos narys.

A. Holtzman yra 16-os knygų apie įvairius šiuolaikinės hebrajų literatūros reiškinius autorius; redagavo apie 60 kitų mokslinių knygų ir hebrajų klasikos leidinių, tarp jų išsamius kritinius H. N. Bialiko, M. Y. Berdičevskio, Yitzhako Orpazo ir Hanocho Bartovo raštų leidimus. Jis taip pat redagavo „The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe“ (YIVO Rytų Europos žydų enciklopedija) hebrajų literatūros skyrių.

Sasson Tiram Photography nuotr.

Vilnius – hebrajų Apšvietos centras

19 a. viduryje Rusijos imperija pakeitė Galiciją kaip hebrajų Apšvietos veiklos centrą. Per trumpą laiką Vilniuje ir jo apylinkėse gimė ir įsitvirtino naujų literatūros žanrų sistema. Avrahamas Mapu parašė pirmąjį hebrajišką romaną „Meilė Sionui“ (1853). Mordechai'us Aharonas Guenzburgas parašė pirmąją modernią hebrajišką autobiografiją „Aviezer“ (1864). Yehuda Leibas Gordonas kūrė apsakymus ir satyrinius eilėraščius šiuolaikinėmis ir istorinėmis temomis, kartu plėtojo ir išstobulino žurnalistinio feljetono žanrą. Avrahamas Dovas Lebensohnas ir jo sūnus Micah Yosefas, kiekvienas savaip, kūrė hebrajų lyriką. Avrahamas Yaakovas Paperna sukūrė hebrajų literatūros kritiką. Shmuelio Yosefo Fuenno redaguojamas savaitraštis „Hakarmel“ (1860) buvo hebrajų spaudos revoliucijos, prasidėjusios Rytų Europoje, dalis. Kalmanas Šulmanas daugiausia dėmesio skyrė istorijos, geografijos ir etnografijos (tiek bendrosios, tiek žydų), taip pat grožinės prozos vertimams ir populiarinimui. Jie visi padėjo tvirtą pagrindą šiuolaikinei hebrajų literatūrai augti.

Prof. Tsvia Walden,
Negevo Ben Guriono
universitetas

Lidia Bagnara nuotr.

Tsvia Walden, Negevo Ben Guriono universitetas, emeritė.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: psicholingvistika, ypač kalbų mokymasis. Tyrinėjo hebrajų kalbos mokymosi ir jos kaip gimtosios kalbos atnaujinimo paraleles. Daugelį metų daugiausia laiko skyrė darželių auklėtojų ir mokytojų informavimui apie pažangius šios srities mokslinius tyrimus, todėl dauguma jos publikacijų yra hebrajų kalba. Dalyvavo kuriant programinę įrangą ir TV laidas apie hebrajų kalbos žodžius, vertė knygas vaikams. Profesorės straipsnis, susijęs su būsimu susitikimu Vilniuje, yra „Nuo darželio, ne nuo gimimo – hebrajų darželio ir jo mokytojų indėlis į hebrajų kalbos kaip gimtosios kalbos atnaujinimą, 1898–1946“, kartu su Zipora Shehory-Rubin (Ben-Gurion University of the Negev Press, 2018, hebrajų k.).

Apdovanojimai: 1997 m. Allerhando apdovanojimas, Hebrajų kalbos akademija, Jeruzalė; 2010 m. garbės daktaro vardas, Hebrajų sąjungos koledžas, Jeruzalė.

**Nuo Kalmano Šulmano Vilniuje iki hebrajiškai kalbančių
vaikų Izraelyje: šiuolaikinės hebrajų kultūros pagrindai**

Mano tyrimai yra skirti ypatingam reiškiniui – antrajam kalbos gyvenimui, kai po 2 000 metų ji vėl atsinaujina kaip gimtoji kalba. Paskutinis mūsų liudijimas, kai namuose buvo kalbama hebrajiškai, datuojamas II amžiumi. Nuo to laiko neliko nė vieno gimtakalbio, nė vieno vaiko, kuriam labo ryto būtų palinkėta hebrajiškai, nė vienos hebrajiškos lopšinės, dainuojamos mylimam vaikui.

Kalbininkai nesutaria, ar turėtume kalbėti apie šiuolaikinės moderniosios hebrajų kalbos atgimimą, atsinaujinimą ar net atsiradimą. Vieni teigia, kad tai buvo mirusi kalba, kiti įrodinėja, kad ji niekada nenustojo gyvuoti, nors jos kelias buvo neįprastas. Tačiau visuotinai sutariama, kad, nepaisant visų aplinkybių, ji pradėjo antrąjį gyvenimą kaip gimtoji kalba. Kalmanas Šulmanas, žydų rašytojas, moderniosios hebrajų literatūros pradininkas, gimė 1819 m. Vilniuje, mirė 1899 m., praėjus vos metams po to, kai Rišon Lecijone, Palestinoje, buvo įkurtas pirmasis vaikų darželis, kuriame buvo kalbama hebrajų kalba. Savo pranešime aptarsiu K. Šulmano išverstos jaunimui skirtos Eugène Sue knygos „Paryžiaus paslaptys“ indėlį į šiuolaikinės hebrajų kalbos kaip gimtosios kalbos atnaujinimą.

Prof. Mordechai (Motti) Zalkin,

Negevo Ben Guriono
universitetas

Mordechai Zalkin yra Negevo Ben Guriono universiteto profesorius emeritas.

Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys: Lietuvos žydų istorija, kuriai jis paskyrė 30 mokslinės veiklos metų. 2022 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas jį apdovanojo ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi už nuopelnus tiriant Lietuvos žydų istorinį ir kultūrinį paveldą.

Intelektualinis Lietuvos žydų paveldas: apmąstymai ir mintys

Vyraujantis Lietuvos žydų intelektualinio paveldo suvokimas tiek populiariame diskurse, tiek akademinėse diskusijose prasideda, o neretai ir baigiasi Vilniaus Gaono mokslinio / kultūrinio paveldo klausimu. Tačiau dauguma šio požiūrio šalininkų daugiausia dėmesio skiria tik „palikėjui“, t. y. Vilniaus Gaonui ir jo tyrinėjimų pasauliui, bet visiškai ignoruoja klausimą, ar tai tikrai gali būti vertinama kaip palikimas, t. y., ar jo intelektualinės ir religinės pažiūros buvo priimtinos aškenazių žydų visuomenei apskritai ir konkrečiai Lietuvos žydų visuomenei. Šiame kontekste būtina paminėti dar vieną moksliniu tyrimu neįrodytą prielaidą, kuri Lietuvos ješivas laiko pagrindiniu Gaono palikimo elementu.

Dėmesio sutelkimas į šį požiūrį iš esmės užkirto kelią galimybei nagrinėti kitus svarbius Lietuvos žydų intelektualinio paveldo aspektus, kurių įtaka tebėra akivaizdi ir šiandien. Pavyzdžiui, Rytų Europos žydų Apšvietos švietimo sistema, kurios vienas pirmųjų ir svarbiausių centrų buvo Vilnius (ir apie kurią, deja, šioje konferencijoje visai nekalbama), ir ne tik pradinės bei vidurinės mokyklos, bet ir platus bei nepaprastas tūkstančių jaunų žydų vyrų bei moterų dalyvavimas aukštojo mokslo sistemoje.

Savo pranešime, remdamasis daugiau nei trisdešimties metų Lietuvos žydų istorijos tyrinėjimais, pasiūlysiu naują modelį, kaip nagrinėti Lietuvos žydų apskritai ir konkrečiai Vilniaus žydų intelektualinio paveldo klausimą.

Konferencijos rėmėjai:

LIETUVOS MOKSLO
TARYBA

Lietuvos
mokslo
taryba

ADVOKATŲ PROFESINĖ BENDRIJA
„MARKEVIČIUS, GERASIČKINAS IR
PARTNERIAI“

marger

ASOCIACIJA
„IZRAELIO-LIETUVOS PREKYBOS
RŪMAI“

LITHUANIA-ISRAEL
Chamber of Commerce

Konferencijos draugai:

 Go Vilnius

קלייט פון בייגל
belgių krautuvė

KONFERENCIJOS ORGANIZACINIS KOMITETAS

Prof. Jūras Banys, LMA prezidentas (pirmininkas)

Prof. Vytautas Nekrošius, LMA Humanitarinių ir socialinių
mokslų skyriaus pirmininkas (pirm. pavaduotojas)

Prof. Aušra Maslauskaitė, LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų
skyriaus pirmininko pavaduotoja

Prof. Vladas Algirdas Bumelis, Izraelio valstybės garbės konsulas Vilniuje,
asociacijos „Izraelio-Lietuvos prekybos rūmai“ vadovas

Miša Jakobas, „Avia Solutions Group“ administracijos direktorius

Prof. dr. Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus universiteto
Filologijos fakulteto dekanas

Dr. Lara Lempertienė, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo
bibliotekos Judaikos tyrimų centro vadovė

Prof. dr. Jurgita Verbickienė, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto
Rytų Europos žydų istorijos centro vadovė

Faina Kukliansky, Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė

Jaša Markas Zingeris

Mokslinė konsultantė dr. Lara Lempertienė
Vertėja ir anglų kalbos redaktorė Diana Barnard
Lietuvių kalbos redaktorės
Aurika Bagdonavičienė, Sandra Tamulionienė
Dailininkė apipavidalintoja Miglė Datkūnaitė

Tiražas 100 egz.
Nemokamai

Išleido Lietuvos mokslų akademija
Gedimino pr. 3, 01103 Vilnius
www.lma.lt

Spausdino UAB „Utenos Indra“
Maironio g. 12, 28143 Utena
www.indra.lt

